

УДК (330.322+330.341.1).008.8(477.7)

**ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО
ПРИЧОРНОМОР'Я**

Лайко О.І., Чехович З.В.

Запропоновано механізм стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності на прикладі Українського Причорномор'я, який базується на укладанні приватно-державних угод щодо капіталізації результатів організаційно-консультаційної підтримки органами влади інвестиційних проектів на умовах участі в розподілі прибутку і формуванні фонду гарантування інвестицій.

Ринкове середовище, подальший розвиток територій вимагає від країни, окрім виконання своїх безпосередніх владних і соціальних функцій, розробки дійових заходів щодо реформування існуючої системи фінансування інвестиційних програм, несення відповідальності за ефективне функціонування ринкової економіки, що, зрештою, забезпечує національну конкурентоспроможність.

Потреба у забезпеченні позитивної динаміки економічного зростання, подальшої структурної реформи в Україні та Українському Причорномор'ї засвідчують актуальність дослідження пошуку потенційних джерел формування інвестиційних ресурсів.

Особливості та проблемні аспекти розвитку механізмів фінансового забезпечення інвестиційної діяльності, питання пріоритетного відбору об'єктів інвестування розглядаються такими українськими авторами як Б. Буркинський [1], В. Геєць [2], С. Буковинський, П. Орлов, В. Зимовець, Т. Затонацька, В. Мироненко, В. Осецький.

Однак, враховуючи достатню кількість наукових праць з державного регулювання проблеми, пов'язані із застосуванням інструментарію державно-приватного партнерства залишаються актуальними.

Останнім часом на інноваційно-інвестиційний розвиток Українського Причорномор'я та його фінансування негативно вплинули світова фінансово-економічна криза, економічний спад майже усіх складових національної економіки та події, які відбуваються на сході України. Це обумовлює пошук нових шляхів удосконалення процесів формування й використання фінансових ресурсів у сфері державно-приватного партнерства.

Мета статті – сформулювати прикладний механізм активізації інвестиційної діяльності в регіонах Українського Причорномор'я на засадах державно-приватного партнерства.

Інвестиційні ресурси – це всі види економічних ресурсів, що залучаються з метою вкладення в об'єкти інвестування. За формою інвестиційні ресурси розрізняються на такі: фінансові, матеріальні, нематеріальні, трудові, інформація та підприємницький хист. Зважаючи на це, доцільно

виокремити фінансові та нефінансові джерела. У цьому дослідженні ми зосередимо увагу на фінансових джерелах, під якими розуміємо грошові ресурси, що використовуються для формування зазначених ресурсів у процесі інвестування.

Аналіз фінансових джерел формування інвестиційних ресурсів в Україні та Українському Причорномор'ї доцільно проводити на основі їх поділу на вітчизняні та зарубіжні. До вітчизняних можна віднести такі: власні кошти підприємств; кошти державного та місцевих бюджетів; кошти фінансово-кредитної системи; заощадження населення. Зарубіжними – є кошти портфельних та стратегічних інвесторів.

З метою більш детального розгляду джерел формування інвестиційних ресурсів країни та Українського Причорномор'я проаналізуємо дані наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

**Інвестиції за джерелами фінансування в Україні
та Українському Причорномор'ї у 2013 р.***
(у фактичних цінах, млн. грн. та у % до загального обсягу)

	Одеська область		Миколаївська область		Херсонська область		Українське Причорномор'я		Україна	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Всього, в т.ч.	10415	100	4637	100	1934	100	16987	100	247892	100
коштів державного бюджету	101	1,0	39	0,8	39	2,0	179	1,1	6244	2,5
коштів місцевих бюджетів	301	2,9	148	3,2	113	5,9	563	3,3	7037	2,8
власних коштів підприємств та організацій	4394	42,2	2138	46,1	972	50,2	7504	44,2	157122	63,4
кредитів банків та інших позик	4040	38,8	1928	41,6	360	18,6	6328	37,3	36650	14,8
кошти іноземних інвесторів	109	1,0	50	1,1	6	0,3	165	1,0	4010	1,6
коштів населення на будівництво власних квартир	46	0,4	12	0,3	19	1,0	77	0,5	5916	2,4
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	914	8,8	204	4,4	300	15,5	1418	8,4	21770	8,8
інших джерел фінансування	510	4,9	119	2,6	125	6,5	754	4,4	9144	3,7

* – за даними Державної служби статистики в Україні та в регіонах [3-7]

За даними таблиці випливає, що головним джерелом інвестиційних ресурсів є власні кошти підприємств. Інвестування з використанням коштів дер-

жавного, місцевих бюджетів, коштів населення та зарубіжних інвесторів становило порівняно незначну частку в загальній структурі інвестицій. Інноваційна діяльність в Українському Причорномор'ї фінансується, в основному, за рахунок власних коштів, що можна простежити за даними таблиці 2. Як і у випадку з інвестиціями, найбільшу частку становлять власні кошти підприємств у Херсонській області (91%), Миколаївській – 80% та 56% в Одеській.

Таблиця 2

**Джерела фінансування інноваційної діяльності
в Українському Причорномор'ї***

Наростаючим підсумком з 2000 по 2013 рр., млн. грн.					
	Всього, в т.ч.	Власні кошти	Вітчизняних інвесторів	Іноземних інвесторів	Інші джерела
Одеська область	3534,5	1968,2	17,8	691,4	857,1
Миколаївська область	4554,7	3646,0	7,2	700,0	201,6
Херсонська область	1051,1	950,2	4,2	15,6	73,3
Українське Причорномор'я	9140,3	6564,4	29,2	1406,9	1132,0

* – за даними Державної служби статистики в Україні та в регіонах

Промислові підприємства інноваційній діяльності в формі впровадження нових знань приділили відносно мало уваги, натомість лідируючою позицією серед видів інновацій було придбання машин та обладнання, що є, фактично, відтоком капіталу, оскільки в більшості випадків обладнання ввозиться по імпорту. Про це свідчать дані таблиці 3.

Подальше розшарування регіонів Українського Причорномор'я за рівнем інвестиційної активності та слабка інноваційна активність стають перепоною на шляху до формування єдиного господарського простору в країні, зміцнення господарських зв'язків, становлення регіонів як суб'єктів міжнародної інвестиційної діяльності. Слабкі інвестиційні позиції не дають змогу розширювати виробництво, розбудовувати господарський комплекс території.

Однак, Українське Причорномор'я має невикористані можливості, це передусім:

- сприятливі передумови для розвитку продуктивних сил;
- значущий інтелектуальний та людський потенціал;
- розташування на перетині МТК, наявність перспектив для розвитку транспортної мережі;
- інфраструктурний потенціал;
- рекреаційний потенціал;
- сприятливі передумови для розвитку більшості видів промислового виробництва та інноваційного сільськогосподарського виробництва;

- сприятливі передумови для формування ефективної інфраструктури;
- сприятливі передумови для реалізації інноваційних, у т.ч. природозберігаючих проектів.

Таблиця 3

**Інноваційна діяльність промислових підприємств в Україні [7]
та Українському Причорномор'ї у 2013р., млн. грн.***

	% підприємств, що займалися інноваціями	Загальна сума витрат всього, в т.ч.	Дослідження і розробки	Придбання інших зовнішніх знань	Підготовка виробництва для впровадження інновацій	Придбання машин та обладнання	Інші витрати
Одеська область	17,6	91,03	4,36	0,02	х	85,48	1,17
Миколаївська область	24,9	716,45	609,83	3,46	х	87,05	16,11
Херсонська область	23,6	161,37	7,18	0,03	х	136,60	17,56
Українське Причорномор'я	22,0	968,85	621,36	3,51	0	309,13	34,84
Україна		9602	1632,34	86,418	0	5569,16	2304,48

* – за даними Державної служби статистики в Україні та в регіонах

Таблиця 4

**Оцінка регіонів Українського Причорномор'я
за індексами сталого розвитку***

	Одеська область	Миколаївська область	Херсонська область	Українське Причорномор'я
Індекс сталого розвитку	0,477	0,507	0,48	0,488
Рейтинг за індексом сталого розвитку	13	19	17	16
Ступінь гармонізації	0,866	0,635	0,668	0,723
Рейтинг за ступенем гармонізації	1	22	18	14

* – визначено за методикою Міжнародної ради з науки, Інституту прикладного системного аналізу НАН України та МОН України [8]

Підприємницька діяльність в Україні останніми роками зазнає занепаду через несприятливі інституціональні умови для реалізації підприєм-

ницьких ініціатив представників малого та середнього бізнесу [9]. Факторів, що стримують розвиток багато:

- неврегульованість питань щодо відносин власності;
- політична та системна державна нестабільність;
- надмірний реальний податковий тиск при формальній наявності спрощеної податкової системи для представників малого бізнесу;
- недостатньо врегульовані питання адміністрування і супроводження суб'єктів господарювання та їхньої діяльності регулюючими органами;
- корумпованість державної регуляторної системи;
- надмірна централізованість управлінських регуляторних повноважень;
- відомча централізованість і розпорошеність повноважень і обов'язків регуляторних структур;
- недостатнє інформаційне забезпечення підприємницького сектора та нерівноправне конкурентне середовище;
- монополістичне зловживання деякими корпораціями законодавчими можливостями для малого бізнесу.

Перелічені перепони створюють системний дестабілізуючий та деактивуючий ефект в розвитку підприємницького сектору України. Підтвердженням тому, що головною перепорою для розвитку підприємництва в Україні є інституціональний фактор, причому його офіційна, формалізована складова, є результати досліджень основних проблем розвитку підприємництва, проведених проектом міжнародної технічної допомоги США (ЛІНК) «Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність» [9]. За результатами проведеного проектом ЛІНК дослідження, сформовано рейтинг основних проблем інвесторів в Україні, що здійснюють капіталовкладення в розвиток малого бізнесу. На першому місці рейтингу [9, с. 14] є відносини з податковими органами (22,8% інвесторів відзначили даний аспект найбільш проблемним). На другому та третьому місцях – проблеми перевірок регуляторними органами та недосконалість нормативно-правового регулювання (рис. 1).

Зазначені проблеми в Українському підприємницькому секторі сполучаються з численними можливостями і ресурсами для бурхливого розвитку малого бізнесу. Так, найбільше, за дослідженнями проекту ЛІНК, інвестори в Україні цінують наявність кваліфікованої та доступної робочої сили, а також високий потенціал та перспективність ринку. Серед інших переваг України відзначались зручне географічне та логістичне розташування, наявність доступу до сировини та підтримка з боку національних та регіональних органів влади.

Для реалізації наявних можливостей необхідним є належне інституціональне забезпечення підприємницької діяльності та локальна підтримка інвестиційних проектів. Гарантії та впевненість представників малого бізнесу, забезпечені місцевими владними структурами є найкращим, на авторську думку, та у відповідності до європейського досвіду, способом підтримки підприємницьких ініціатив та залучення інвестицій. Курс європейської інтеграції України передбачає імплементацію і пристосування

схем розвитку підприємництва, що є ефективними і набули популярності в країнах ЄС через свою реальну дієвість. Найбільш розповсюдженим в країнах ЄС-28 є підхід з підтримки локальних ініціатив та місцевого супроводження інвестиційних проектів.

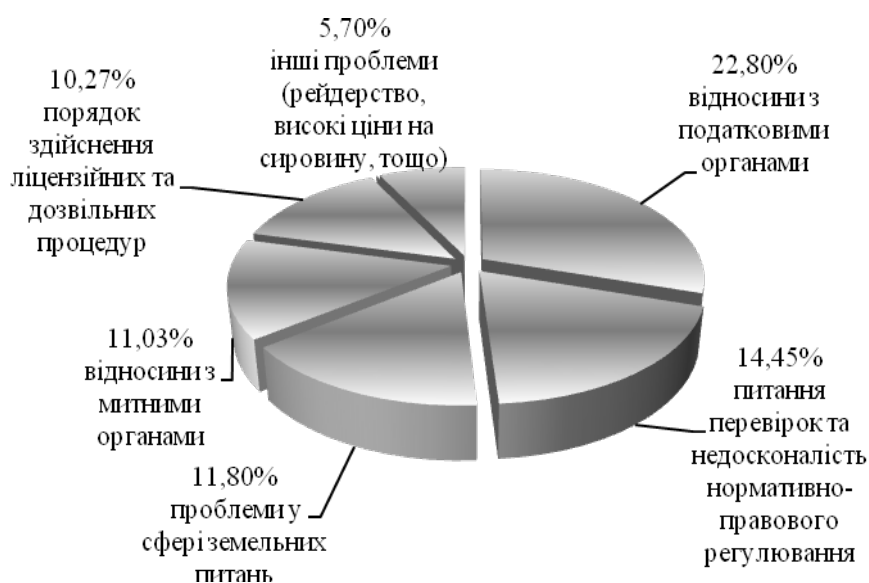

Рис. 1. Рейтинг головних проблем інвесторів в Україні

За досвідом європейських країн ефективним є інвестиційний розвиток, що підтримується і керується на локальному рівні, оскільки саме на місцевому рівні існує найкраща обізнаність щодо актуальних проблем і потреб економічного розвитку території і за видами економічної діяльності, і за іншими видовими критеріями проектів, на місцевому рівні існують можливості щодо оперативної підтримки та інформаційної допомоги суб'єктам підприємницької діяльності, місцева влада визначає напрямки пріоритетного розвитку на своїх територіях і несе відповідальність за супроводження і забезпечення реалізації інвестиційних проектів. Але для реалізації такої схеми державно-приватного партнерства місцевій владі повинні офіційно надаватись відповідні повноваження і має існувати реальна можливість фінансового забезпечення локальними органами влади своїх гарантійних зобов'язань. Національне законодавство таких можливостей для регіональних органів влади фактично не надає, а фінансове забезпечення гарантій унеможливується через постійну нестачу коштів бюджету розвитку і через порядок проведення бюджетних розрахунків.

На нашу думку, виходом з такої ситуації міг би стати інструментарій державно-приватного партнерства з механізмом роздільного забезпечення (рис. 2).

Рис. 2. Схема державно-приватного партнерства за методом участі в капіталі

Фінансові ресурси залучаються від представників бізнесу, а організаційно-інформаційне супроводження і підтримку проекту здійснюють органи місцевої влади, представники місцевого самоврядування. При цьому організаційна робота і забезпечення органів місцевої влади повинні мати конкретне фінансове вираження, тобто проходити процес оцінювання, капіталізації, перетворюватись на нематеріальний актив і формувати частку статутного капіталу інвестиційного проекту. Виникає схема забезпечення фінансами і нематеріальними активами у вигляді забезпечення і супроводження проекту, причому кожна зі складових капіталізується і формує статутний капітал інвестиційного проекту, учасники якого мають права на дивіденди від прибутку, отриманого в ході реалізації проекту.

На нашу думку, для подальшого розвитку економіки регіонів необхідна державна підтримка інвестиційно-інноваційного процесу в непрямій формі, тобто шляхом застосування податкових преференцій, схем партнерства на взаємовигідних умовах.

Література:

1. Буркинський Б.В. Політика мобілізації регіонального інтегрального ресурсу / Б.В. Буркинський, С.К. Харічков. – Одеса: ИПРЭЭИ НАНУ, 2002. – 225 с.
2. Геєць В.М. Нестабільність та економічні зростання / В.М. Геєць. – К.: Інститут економічних прогнозувань, 2006. – 344 с.
3. Потоки прямих іноземних інвестицій за основними компонентами (первісне вкладення, реінвестування та інші ресурси) в 27 розвинених країнах за методикою ЮНКТАД [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unctad.org/en/Docs/webdiaeia2012d1_en.pdf.
4. Дані Головного управління статистики в Одеській області. Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.od.ukrstat.gov.ua/stat_info/invest/invest2.htm.
5. Дані Головного управління статистики в Миколаївській області. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mk.ukrstat.gov.ua/stat/7/7_5/7_5_2013.zip.
6. Дані Головного управління статистики в Херсонській області. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua/statistichna-informatsiya/533-investicii-ta-budivelnna-dijalnist-2/808-kapitalni-investicii-za-dzherelami-finansuvannja-4.html>
7. Державна служба статистики України. Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/ibd/iokved/iokved_u/iokved_0411_u.htm.
8. Міжнародна Рада з науки (ICSU) Світовий Центр Даних «Геоінформатика і сталий розвиток». Інститут прикладного системного аналізу НАН України і МОН України. Сталий розвиток регіонів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.activity.wdc.org.ua/ukraine/Isd_ukr-2400dpi-10.pdf.
9. Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва. Аналітичний звіт про стан і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dktrp.gov.ua/files/8cd09.docx>.

Abstracts

Laiyko A.I., Chehovich Z.V.

Public-private partnership for ensuring innovation and investment in the Ukrainian Black Sea Region

The article reviews the mechanism of stimulation of investment and innovation which is based on public-private partnership for capitalization of the results of organizational and consulting support of the investment projects by the government under the terms of participation in the distribution of income and formation funds of the investment guarantees on the example of the Ukrainian Black Sea Region.